

ole
r tid

Slutrapport Ekspertgruppe
for skolebidrag

April 2021

Skoleeierskap og skoleledelse som fremmer elevers læring.

Trøndelagskonferansen 20.10.2022

Sølvi Lillejord, professor em.

SLATE (Senter for læringsanalyse) UiB

Honorary Research Fellow, Department of Education, Oxford University

Ordförande, Skolforskningsinstitutets Vetenskapliga råd

Konklusjoner fra *Kom nærmere!* 2009

Kom nærmere!

Sluttrapport fra FoU-prosjektet

*"Hvordan lykkes som skoleeier.
Om kommuners og
fylkeskommuners arbeid for å
bedre elevenes læringsresultater"*

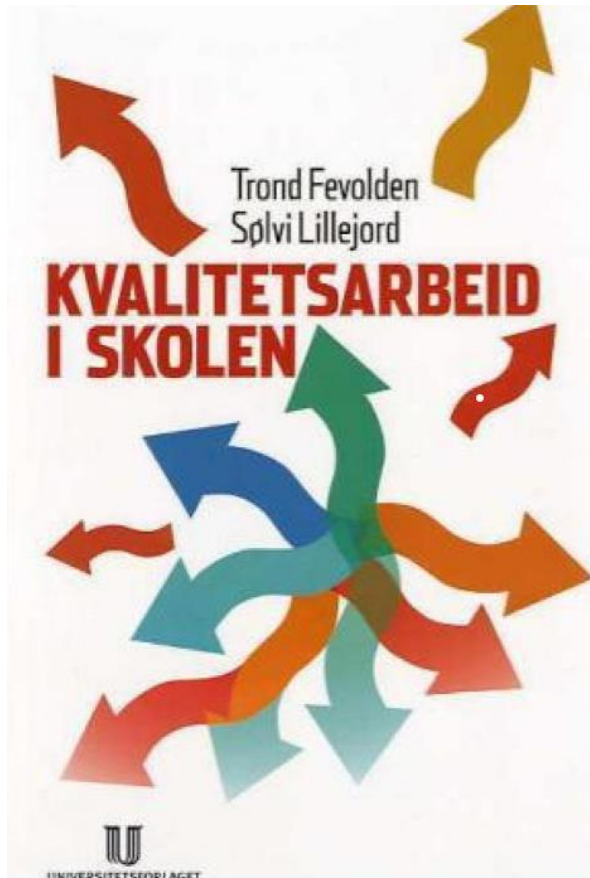

1. Behov for en **mer synlig** skoleeier
2. Behov for et endret **kunnskapsgrunnlag** i styringen av skolene
3. Behov for politikere med ambisjoner, engasjement og **innsikt**
4. Behov for administrativ **kompetanse**, kapasitet og evne til å transformere
5. Behov for **profesjonsutvikling** og **ansvarliggjøring** av skoleledere og lærere

Resultater som viktigste kvalitetsindikator

- Gjennom rangeringen av de tre kvalitetsmålene (resultat-, prosess- og struktur), har Kvalitetsutvalget indirekte sagt at skolens «overordnede» kvalitet måles ved hjelp av resultatindikatorer.
- Fevolden og Lillejord (2005, s. 39) skisserte fire mulige utfall av dette grepet, og sa: *“Det store skillet vil gå mellom skoler som forstår hvordan deres arbeidsmåter påvirker elevenes læring og de skolene som ikke forstår det.”*

Case 1	Flaks	Skolen får et godt resultat, vet ikke hvorfor. Gjentakelse lite sannsynlig.
Case 2	Uten potensial	Skolen får et dårlig resultat, vet ikke hvorfor. Gjentakelse sannsynlig.
Case 3	Lærende	Skolen får et godt resultat, vet hvorfor. Gjentakelse sannsynlig.
Case 4	I utvikling	Skolen får et dårlig resultat, vet hvorfor. Gjentakelse lite sannsynlig.

En viktig kunnskap som skoleeiere og skoleledere må ha og utvikle sammen er med andre ord hvordan ulike arbeidsmåter påvirker elevenes læring.

Skoleeier må motivere skolene til å arbeide med sin egen kunnskap ved å etterspørre hva de *gjør*

Kunnskap *utenfor* skolen

- Best practice – what works – evidens
- Vi leser så grundig det som står i planer og dokumenter at det nesten blir en tendens til at vi tror at det er det vi *gjør*

Skolens *egen* kunnskap

- Forvaltes dårlig fordi vi ikke tror det er kunnskap (men «bare» erfaring), sjelden samler erfaringskunnskapen, diskuterer, kritiserer og justerer den
- Dermed skjer det lite kumulativ kunnskapsutvikling
- Kunnskapsgrunnlaget (for)blir svakt og usikkert

At og hvordan

- «En mulig konklusjon (...) er at kvaliteten på skolens arbeid i stor grad handler om *hvordan* man gjør ting, og kvaliteten på samhandlingen.
- Det er viktig *at* skoleeiere, skoleledere og lærere gjør bestemte ting, men like viktig er det *hvordan* de gjør det» (s. 99).

Norge

- 5.4 mill innbyggere
- 356 kommuner
- 50 % er små (færre enn 10.000 innbyggere)
- Et sårbart system som må styrkes

Finland

5,5 mill

- Bestemte at lærerutdanning skulle være profesjonsutdanning på masternivå i 60-årene og flyttet den til universitetene i 1970-årene (som Sverige og Island)
- Har en forskningsinformert og planmessig struktur for studentenes praksisopplæring (Övingsskola)
- I hele systemet tar man for gitt at de som *har* ansvar også *tar* ansvaret
- Finland har 309 kommuner og er delt inn i 6 administrative regioner hvor skolelederne er forpliktet til å hjelpe hverandre
- Det foregår et målrettet arbeid på alle nivåer for jevnlig å styrke systemet
- [9789264190672-9-en.pdf \(oecd-ilibrary.org\)](https://oecd-ilibrary.org/publications/9789264190672-9-en.pdf)

Norge

5,4 mill

- Toårig lærerskole, så tre- og fireårig og vedtak om integrert lærerutdanning på masternivå i 2017, vel 40 år senere
- Praksisopplæringen for studentene er tilfeldig og uklar
- I hele systemet har det vært tilløp til uklarhet om hvem som «egentlig» har ansvar og hva det innebærer å ta sitt ansvar
- I Norge er vi kanskje like opptatt av å konkurrere som samarbeid og arbeidsdeling
- Kompetanse er noe alle *har*, men vi trenger mer midler
- Utdanning er mer distriktspolitikk enn et kunnskapfelt

Skolefaglig kompetanse (i kommuneadministrasjonen på nivået over skolen – hvorfor bare der?)

- Det skolen vet om seg selv
- Reflekteres i hva nivået over skolen vet om skolen

§ 13-1

Skolen og nivået over skolen vet mye om hva man *bør* gjøre, men har kanskje mindre kunnskap om hva som faktisk skjer, hvordan man skal undersøke praksis for å forbedre praksis. MER og BEDRE kunnskap om hva som skjer styrker tilliten fordi man blir *tryggere* på hverandre

De viktigste kildene til kunnskap om praksis

Solvi Lillejord, Terje Manger og Solvi Mausethagen

LIVET I SKOLEN Grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap **3. UTGAVE**

- Kunnskap fra elever om hvordan skolens undervisnings- og vurderingspraksiser fungerer
- Kunnskap som utvikles gjennom samarbeid mellom skolens ulike yrkes- og profesjonsgrupper
- Kunnskap som utvikles i lærernes profesjonsfellesskap, dokumenteres og deles
- *Undersøke* praksis
- Data fra undersøkelser og prøver
- Kvalitetsvurderingssystemet
- Forskning

Skolebasert vurdering

- Skolebasert vurdering ble forskriftsfestet i 1997, det vil si at *skoler kontinuerlig skal vurdere om organiseringen, tilretteleggingen og gjennomføringen av opplæringen bidrar til å nå skolens mål* (Meld. St. 21 (2016-2017) *Lærelyst*).
- Man må *kunne* skolens mål og ta dem på alvor for å vite hva som skal vurderes
- Man må kunne gjennomføre små *undersøkelser* i praksis

Overordnet del av læreplanen

- Opplæringen skal gi elevene en forståelse av *kritisk og vitenskapelig tenkning*.
- Det innebærer å bruke fornuften på en *undersøkende og systematisk måte* i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, ytringer og kunnskapsformer.
- Skal vi nå dette målet, må hele systemet arbeide *undersøkende*

Om å lære fra andre

- Vi lærer best når vi har et kunnskapsbehov – noe som vi ser etter, *ønsker*, *trenger* og har tenkt å *bruke*.
- En forutsetning for å kunne lære noe nytt som er *nyttig*, er at man kjenner sitt eget fagfelt.
- Skal en rektor kunne lære noe fra andre *skoler*, må han/hun har god kjennskap til sin egen skoles styrker og svakheter og ønske å gjøre noe med situasjonen.
- Skal en skoleeier skal kunne lære noe fra andre skoleeiere, trengs *inngående kjennskap* til sitt eget systems styrker og svakheter.

Skoler med lavt skolebidrag

- Orientert oppover og utover
- Skoleeier snakket mye om hva skolene er forventet å gjøre og hva de *bør* gjøre
- Det ble svært ofte referert til offentlige dokumenter
- Skolen (og skoleeier) snakket om det at de deltar i mange prosjekter og aktiviteter med mange partnere som en *styrke*
- Kontakten mellom kommunenivå og skoleledelsen var litt formell og avstandspreget

Happy families are all alike, every unhappy family is unhappy in its own way (Tolstoj, Anna Karenina)

Skoler med høyt skolebidrag

- **Respekt for kunnskap** – også skolens kunnskap om egen praksis
- Lederne organiserer for **systematisk kunnskapsutvikling**, de arbeider *med* kompleksiteten, prøver ikke å redusere den
- Skoleeier utvikler og **styrker** sin skolefaglige kompetanse ved å lære fra skolene om praksis
- Skoleeier betrakter seg som en sparring- og **samarbeidspartner** for skolelederne (de er i samme båt og har felles ansvar)
- Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling er én sammenvevd prosess
- Det blir aldri stilt spørsmål ved skolens doble oppdrag
- **Sosial kapital** først; deretter human kapital

Happy families are all alike.... (Tolstoj, Anna Karenina)

Relasjoner

- All waste in education is *due to isolation*, a result of *the lack of organization* (...) as the motive behind organization is economy and efficiency
- The primary waste is that of *human life*
- Organization is nothing but getting things into *connection with one another*, so that they work easily, flexibly and fully

• John Dewey (1902)

Det «store» bakteppet

Ratifisert av Norge i 1991

- Alle barn skal *ha like rettigheter*
- Barn har krav på *særlig omsorg*
- Barn har rett til å delta i *lek og fritidsaktiviteter* som passer dets alder

Opplæringslova

- § 9 A-8. Elevane *skal få ta del* i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø.
- § 2-3. *Elevane skal vere aktivt med i opplæringa. Rektor skal organisere skolen* i samsvar med forskrifter etter første leddet og i samsvar med §§ 1-1 (formålet) og forskrifter.

Oppvekstreform

- **Mål med barnevernsreformen**

- Kommunene skal styrke arbeidet med **tidlig innsats** og forebygging
- Hjelpen skal bli bedre tilpasset barn og familiers behov

- **Innsatsområder og grunnpilarer**

- **Barnas behov** skal stå i sentrum; tydelig ansvarsdeling; styrking av utdanning og **kompetanse**
- Grunnpilarene i reformen er **forebygging** og tidlig innsats; økt samarbeid på tvers

Hvem har (egentlig) ansvar for at elevene fullfører?

FRAFALL I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING EN SYSTEMATISK KUNNSKAPSOVERSIKT

SØLVI LILLEJORD, KRISTOFFER HALVORSRUD, ERIK RUUD, KONRAD MORGAN, TOR FREYR, PEDER FISCHER-GRIFFITHS,
OLE JOHAN EIKELAND, TROND EILIV HAUGE, ANNE DÅSVATN HOMME OG TERJE MANGER.

Gjennomføring i videregående opplæring

Oppdatert: 13. juni 2022

Neste oppdatering: Foreløpig ikke fastsatt

Andel elever/læringer som fullførte med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av 5/6 år
2015-2021

80,4%

For hvert årskull beregnes de samfunnsmessige kostnadene ved frafall til omtrent 5 milliarder kroner. Fordi mange av de det gjelder, risikerer å bli ekskludert fra arbeidslivet og kan få helsemessige problemer senere i livet, kan en økning på 10 prosentpoeng fra 70 til 80 prosent som gjennomfører videregående med bestått, spare samfunnet mellom 5,4 og 8,8 milliarder kroner årlig (s. 124 i Ekspertgruppens rapport)

TILTAK MED POSITIV INNVIRKNING PÅ BARNES
OVERGANG FRA BARNEHAGE TIL SKOLE

– En systematisk kunnskapsoversikt

LILLEJORD, S., BØRTE, K., HALVØRSTAD, K., RUUD, E. & FREYR, T.

TRANSITION FROM KINDERGARTEN TO SCHOOL

– A Systematic Review

LILLEJORD, S., BØRTE, K., HALVØRSTAD, K., RUUD, E. & FREYR, T.

Det kompetente barnet

- “forsvinner” en gang mellom juni og august
- Forskerne påpeker en viss avstand mellom de to institusjonene (barnehage og skole).
- Mens lek er moro og fritid, er læring *arbeid*
- En tilbakevendende spenning i forskningen er at barnehage og skole har ulike arbeidsmåter.
- Dette kan neppe skyldes fundamentet, ettersom formålsparagrafene er så å si identiske.

DE YNGSTE BARN I SKOLEN: LEK OG LÆRING,
ARBEIDSMÅTER OG LÆRINGSMILJØ

– En forskningskartlegging

SØLVI LILLEJORD, KRISTIN BØRTE OG KATRINE NESJE

De yngste barna i skolen (2018)

- **Bakgrunn:**
  - Politikerne var urolige for at intensjonene bak seksåringsreformen ikke var innfridd: At barnehagens pedagogikk og arbeidsmåter skulle følge barna de første årene i skolen. I stedet brer skolens lærerstyrte undervisning seg ned i barnehagen

Relasjoner

- Studiene viser, utvetydig, at positive lærer-elevrelasjoner er *svært viktig* for de yngste barna i skolen.
- Når de opplever følelsesmessig støtte, virker dette positivt inn på deres læringsutbytte.
- Elever som opplever følelsesmessig støtte fra læreren føler mer tilknytning til skolen, viser mindre problematferd og bedre sosial kompetanse enn barn som ikke føler den samme graden av støtte.

Organisering, organisering, organisering (og ledelse.....)

- Studiene viser at god organisering av læringsaktivitetene og god utnyttelse av tiden i klasserommet gir produktive læringsmiljøer.
- Positiv interaksjon i klasserommet synes å bidra til økt elevengasjement, mens konfliktfylte relasjoner eller få vennerelasjoner kan gi lavere engasjement.
- Skolen bør derfor ha stor oppmerksomhet på å identifisere sårbare elever, og være raskt ute med å gi dem den støtten de trenger.

(Og så trenger barn (og voksne) å leke)

Myter om læring

- Det er først når barnet kommer til skolen at læringen begynner
- Det når læreren underviser at barn lærer
- Hvis ikke barnet får med seg alt det læreren sier eller løser de oppgavene læreren gir det, får barnet *kunnskapshull*
- Kunnskap betraktes som et slags heldekkende teppe
- Vi kan bli “ferdig utlært”
- Latinskolen har satt standard for hva som anses som “skikkelig” skole (Tønnesen)

Refleksjonsspørsmål

- Med bakgrunn i presentasjonen, *hvordan* skal rektor organisere (som det står i loven) for elevmedvirkning, undersøkende arbeidsmåter og kritisk tenkning?
- Hva legger dere i begrepet skolefaglig kompetanse?
- Hva er det viktigste skoleeier kan bidra med for å få skolene til å arbeide med sin egen kunnskap og etter prinsipper for skolebasert vurdering?
- Er dere organisert (på kommunenivå) for å støtte skolene i arbeidet med skolebasert vurdering?
- Hvordan kan skoleeier hjelpe skoleledere som ikke får det til?